

Een ooggetuige van den slag bij Soissons.

21 september 1914 Frans van Erlevoordt (Carl Corvey) de hoofdredacteur van "Het
Leven", die Zaterdag rechtstreeks uit midden-Frankrijk terugkeerde, heeft den grooten
5 slag bij Soissons meegemaakt, waarover hij ons het volgende te vertellen weet: Ik had
Donderdagmiddag Maubeuge, de enorme forttenvestiging even over de Fransche grens, welke
op Dinsdag den 8 September door het Noordelijke leger der Duitschers na een
bombardement van slechts een nacht genomen werd, verlaten. Een van de hoofdofficieren
10 van de Commandantur (- woord dat je tegenwoordig overal hoort waar Duitschers liggen
en dat wij met plaatselijk commando vertalen zouden -) had mij geraden naar St.
Quentin te tuffen omdat, naar de jongste berichten luidden, een slag Zuidelijk
daarvan of reeds begonnen was, of in elk geval op beginnen stond. De afstand in
kilometers is niet zoo groot: een 150 zoowat, maar de buitengemeen moeilijke
15 terreinomstandigheden maakten toch dat we niet sneller dan 40 per uur opschoten; het
zoogenaamde *foret de la montagne de Maubeuge*, dat zich uren ver om de stad uitstrekt,
klimt over een lange heuvelrij, die telkens gescheiden worden door korte, scherpe
dalen, zoodat je de diepe voren die de Duitse transporten er in gewoeld hebben,
nauwlijks zien kunt, heele einden te doortuffen krijgt, welke volkomen blank staan.
20 Tal van kleine dorpjes ijl je door, overal met gelijk aspect: de bewoners in groepjes
bij elkander, allen werkloos, op den hoek van een straat, besprekende met gedempte
stom de kansen der landgenooten tegen den vijand; ze kijken ons verwonderd aan, thans
een auto met particulieren? In heele tijden niet gezien; ze wijzen ons na en
verdiepen er zich in wie het zouden kunnen zijn. Spreek je ze aan, om naar den weg te
vragen of, om te weten te komen, hoe ver het nog is naar een Zuidelijker plaats, dan
25 antwoorden ze je hoffelijk en als onze wagen dan een oogenblik stil staat en ze
gelezen hebben het Fransche merk en de toevoeging *sans soupapes*, worden ze dadelijk
hèèl toeschietelijk, vooral als op hun even twijfelend pas des Allemands? mijn
ontkenning geklonken heeft. Het is een prettig slag menschen hier in deze streek, van
beschaafd type, zelfs de meest gewone werkman, en ze spreken een allerwelluidendst
30 Fransch in een tongval die sterk aan Normandië denken doet, veel zangerigs in de
uiterst buigzame stem. Er wordt hier veel gezongen: een alt als een Braisne-Fignes is
een volksuitdrukking, bewijs hoe de landstreek tusschen deze beide plaatsen befaamd
is om mooie stemmen van... mooie vrouwen. Want ook dat valt je terstond op, het
robuuste, stevige type der meisjes en vrouwen hier, met een volkomen zuidelijk
35 gezichtsbeloop, strakke profielen vol slanken snit door de trekken en bijna zonder
uitzondering hèèl mooie oogen, waarin thans een melancholie iets onzegbaar
aantrekkelijk legt.

Nergens verwoesting! De overgang is markant. Als je van België komt, vooral als je,
zooals ik dat gedaan heb, uit Aken gestart bent waar je, zòò buiten de landgrens,
40 tien kilometers van de stad de vernieling op slag beginnen ziet, verwoeste dorpen je
mijlpalen zijn in onafgebroken reeks, je Luik doorrijdt met zijn Place de
l'Université, waar *niets* heel gebleven is, Namen met zijn Maaskades, waar enkel
ruïnes nog spiegelen in het water, als je zoo de Fransche grens te naderen begint, de
zwartgebrande huizen, ineengestorte kerken en omgevallen torens als armzalige
45 wachters met je optrekken, dan frappeert het je des te intenser dat deze toekende
getuigenis van het oorlogsaspect oogenschijnlijk stopt, zoodra Belgisch grondgebied
verlaten wordt. Tusschen de grensstreep, ongeveer twintig kilometers vóór Maubeuge
tot Soissons, het einddoel van onzen tocht, hebben we geen verwoesting gezien, van
een geèn brand gehoord en nergens verhalen gekregen van mishandeling of plundering.
50 Alleen dat einddoel, Soissons ligt in puin, maar dat vindt zijn oorzaak in het feit,
dat deze plaats nu al twee maal Duitsch geweest is en op den dag van onze komst weer
Fransch werd. Doch daarover straks.

Ik wou eerst nog even op die verwoesting en die *niet*-verwoesting terugkomen. Ik heb
er met heel wat menschen over gesproken, mannen uit allerhande klassen der
55 maatschappij, een dokter hebben we ondervraagd, een kapelaan stond ons te woord, een
hoefsmid hebben we aan 't praten gekregen en een autoverhuurder heeft zijn verhaal
gedaan, en al lag er in al wat ze me vertelden de, natùürlijk, aangeboren, van vader
op kind overgegene haat tegen Duitschland, nergens troffen we den individueelen
afschuw van mensch op mensch: deze Franschen haten de Duitschers enkel en alleen
60 omdat het Duitschers zijn, de doortocht - dat bedoel ik er mee - heeft geen
menschenhaat gewakkerd, omdat er *niet* geroofd en *niet* geplunderd en *niet* gebrand is.
Is dat niet merkwaardig, die tegenstelling met België? Is het aannemelijk dat het
doortrekkende leger plots, op de grens af, een transformatie zou hebben ondergaan?
Dat uit een bende roovers een ordelijke troep krijgers gemétarmophoseerd zou zijn! Na
65 de verhalen dezer Fransche dorpelingen, die zich in hart en ziel één-voelen met het

Naspeuringen van Paul Theelen: Verslag van Frans van Erlevoordt

Belgische ras, en tòch over ze sproken als over kinderen, die domme dingen gedaan hebben en kinderlijke naïeveteit stout opgetreden wellicht ganschelijk onwetend hun eigen glazen – den in den meest eigenlijken zin des woords – ingegooïd hebben, gaan we twijfelen of die ordelijke troep krijgers wel ooit roovers geweest zijn!

70 De menschen wisten van de verwoesting van België, maar ze putten hun nieuws niet uit kranten, want die zijn er niet al in geen wèken, ze hebben het evenmin gehoord van vrienden en kennissen! Wàt ze weten, is hun verteld door de Duitschers zelf, toen ze doortrokken en wanneer nu deze menschen mij herhalen ze gehoord hebben, klinkt daaruit telkens en telkens wèer het feit, dat de Duitschers geheel tègen hun zin in,
75 de slechting [slachting?] volvoerden, dat de verwoesting, een naar hunne meening noodzakelijke straf geweest is, lijfsbehoud naar hunne meening zulke krasse maatregelen gebiedend maakten en tot eisch stelden.

We zullen den geschiedschrijver, die eenmaal over de Belgische gruwelen te oordeelen krijgt, het werk niet uit de handen nemen, en evenmin vooruitloopen op een sympathie
80 of een antipathie, welke het onvermijdelijk gevolg zal zijn van het eenmaal onthulde protocol over dit deel van dezen ontzettenden oorlog, maar dat breng ik hier toch wel naar voren, hoe de persoonlijke indruk, dien je ontvangt als je een vergelijking maakt van den staat van land en stad in Frankrijk met dien in België, de gedachte zich opdringt dat de reden van dit aanklagend verschil in een òorzaak gelegen moet
85 zijn, die maar niet louter toeval wezen kan. Dat aan gindsche zijde van de grens enkel puin en hier geen handvol daarvan te vinden is, had zijn reden!

Boven ons hoofd vliegen reuzenvogels. Het zijn de Duitse piloten. Ze trekken den vijand en wellicht ook den dood tegemoet, zeven, ze vliegen dicht bij elkander nog,
90 zullen zich straks echter wel verspreiden als ze onder schot komen van de Fransche geweren en ballonmitrailleurs en dan ook wel veel hooger stijgen, ze zijn immers nu maar een paar honderd meters boven den grond, en de veiligheid gebiedt een vlucht wel op tien maal hooger terrein. Het zijn allemaal Taube-moddellen, ééndekkers, metaal en doek blauwgrijs geschilderd, om zoo min mogelijk af te steken tegen de lucht. Ze gaan naar het Zuiden, deze menschelijke trekvogels, misschien snorren ze wel over de
95 gevechtlinie heen, naar de "ville lumière", laten boven Parijs hun bommen glijpen, het moderne luchtsaluut in den oorlog van deze geraffineerde strijdmachten.

Onze auto snelt langs de hoofdstraat van Crepy, een, schilderachtig gelegen dorpje, welks huizen letterlijk geplant zijn tegen een helling van bloeiend groen, een
100 tuinstad in den waren zin des woords, waar veel ooft geteeld wordt: waar de "Fransche" peren, beroemd door heel de wereld, die nu aan de zwaar neerhangende takken verrotten omdat niemand ze plukt, de verzending onmogelijk is. Laôn in 't zicht, veraf nog wel, maar toch duidelijk te onderkennen omdat de slanke toren van het stadje rechtop de lucht in-piekt, op zijn beurt gesteund door den bergrug waartegen aan de stad gebouwd werd. We tuffen nu wel een kwartier lang een Duitse
105 colonne achterop, uhlanen, de speer in de vuist, een regiment infanterie en talrijk veldgeschut, zeker wel honderd kanonnen, telkens het ééne, gevolgd door een munitiewagen waarop in riet mandwerk verpakt elk veertig granaten meevoert en dan minstens evenveel lastwagens en wel een dozijn veldkeukens, dampend en stoomend
110 zooals bij ons een stoomspuit over den Dam rent; ze koken onder de hand door en ze voeden zich onder de hand door, want de tijd dringt, er hangt in dezen optrekkenden troep een nerveuse haast, de strakke gezichten der officieren zeggen veel ondanks hun zwijgen, de versnelde pas van den troep wijst op spoed en als we nog verder door tijden bevestigt een in vollen ren opgalopperend peloton Doodskophuzaren, – allemaal den skeletschedel op de sjako – dat we op terrein zijn, waar de komst van hulptroepen
115 verbeid wordt, waar de nood aan den man blijkt te zijn.

De sluiers van den avond drijven al lang over de velden, het donkert meer en meer en als ik Chauny binnenrijd, worden de lantaarns opgestoken langs de stille dorpstraat, een gehelmde lantaarnopsteker, een uhlaan op een dampend paard, maar prozaïsch geen
120 lans in zijn hand, doch een stok met een lichtje er op en het floept àan langs zijn route, licht voor licht, als joeg bij de duisternis voor zich uit. Ik zie den uhlaan liever met een fakkel dan met zijn speer, ik ijs van dat wapen, en ik beef als ik denk aan de wonden die ze slaan.

Ik trek door het land met een specialen pas, een Keizerlijk vrijgeleide waarop vermeld staat, dat ik mij bewegen mag door Duitschland en door België en Frankrijk
125 voor zoover door de Duitschers bezet, zonder dat men mij ooit beletten mag mijn journalistiek werk te doen. Uitdrukkelijk vermeldt mijn pas, dat ik mijn eigen weg gaan kan en dat, waar ik me ook bevind en welke de omstandigheden ook zijn, de militaire autoriteiten mij alle hulp en allen bijstand te verlenen hebben. Ik heb het stuk persoonlijk in een Duitsch grensgarnizoen moeten halen, het is een
130 onbeperkte volmacht. Slechts in èen enkel geval vereischt het nog een stempel van den bevelvoerenden legercommandant: als ik in de directe vechtlinie begeer door te

dringen, en onmiddellijk levensgevaar bestaat. Daarvóór is mij dus een wachtwoord meegegeven, dat ik niet noteeren mocht, geheim als het blijven moet, ook als mij iets overkomt, dat alleen mijn geheugen kennen mag waarop ik aan generaal Freiherr Von Bissingh die het mij gaf mijn eerwoord heb moeten verpanden. Het komt me nu te pas, want hier in Chauny, tien kilometer van Soissons, waar de strijd op dit oogenblik in alle hevigheid woedt, wil de Commandantur mij niet verder laten gaan. Het is absoluut levensgevaarlijk, tien minuten geleden hebben we het telefonisch bericht ontvangen dat een auto met drie officieren er in op nog geen kwartier afstand van hier door een Fransche patrouille beschoten is, twee van de inzittenden zijn gedood en slechts door een onmiddellijke vlucht is de wagen hier weer binnengekomen, ik mag u onder deze omstandigheden niet laten gaan, ik draag de verantwoording" – aldus de majoor van dienst die ons te woord staat – "als u iets overkomt."

Onze pas ligt voor hem op tafel. Wij dringen aan. Wij wenschen onzen tocht te vervolgen. De majoor herhaalt zijn weigering. Wij ons verzoek. Het blijft een verbod. Dàn zeggen wij het wachtwoord. – "Sie können gehn, und Gott behüte Sie", is het antwoord en een oogenblik later rijdt onze Mors-auto van het stadhuisplein weg langs de geheele file van auto's, – want Chauny is het zoogenaamd "Kraftstation", waar wel ver over de duizend gepantserde automobielen wachten om straks elke met zes soldaten bemand in de richting van Soissons te vertrekken.

Buiten Chauny gekomen zien we in den natten bemodderden weg duidelijk nog sporen waar de officiers-auto beschoten is, aan den omgewoelden grond, toen de wagen in allerijl keerde, maar wij rijden ongemoeid door; wel hebben we tweemaal hooren schieten op een afstand van minder dan vijftig meter, maar kreupelhout onttrok de schutters aan ons gezicht en we hebben ons gerustgesteld met de gedachte dat het loskruit was en ter waarschuwing bedoeld tegen den particulier die nu, 'n beetje brutaal, dorst te rijden tusschen twee volkeren door.

Het stadje Soissons ligt in den kop van den driehoek Chauny–Laôn–Soissons, het is een versterking van middelmatige positie, een bolwerk zonder direct op den naam fort aanspraak te mogen maken. Wèl de sterkste stelling hier in den omtrek, maar toch niet zoo beschut, dat met de inneming buitengewone maatregelen gepaard gaan en van een werkelijk beleg kan worden gerept. Een dag of vier geleden hebben de Duitschers het stadje vermeesterd, zijn er toen weer uitgeklopt, herhaalden hun inneming den volgenden dag, maar staan er nu – zoo vertelt me een gardeluitenant – weer leelijk voor. Als de opmarsch van de reserve – de troepen die wij langs gekomen zijn – niet in heel korten tijd hier is, wordt het een uiterst kritieke nacht, want men durft de Deutsche bezetting niet binnen de stad te laten, waar de vijand vlak er voor positie nam. De stelling van het Deutsche leger is zoo: Om Soissons, ongeveer op een afstand van vier kilometers, ligt over het geheele flank de infanterie, laat ons zeggen een halven kilometer dik; daarachter, op 5 K.M. afstands van Soissons dus, is de artillerie in stelling gebracht op dusdanige wijze, dat een begroeide heuvel de kanonnen volkomen voor den vijand verborgen gehouden heeft tot op het oogenblik, dat de eerste losbarsting begon. In Soissons zèlf ligt een heel regiment Duitschers en een tiental mitrailleursecties, elk bestaande uit vier gepantserde machinegeweren op auto's, staan vlak voor de stad, de ex-stad, want de puinhoopen vormen slechts één reusachtige [hier ontspoot de zin, Paul Theelen] liggen de Engelschen en daarachter de Franschen, naar de luitenant welke ons te orienteering toegevoegd is explicieert, slechts héél matig door artillerie gedekt.

Het Deutsche geschut nu heeft de taak, den opmarsch der Engelschen zoolang tegen te houden, tot hun gelederen door de uitwerking van het geschut voldoende gedund zijn, dat de Deutsche infanterie van uit Soissons een uitval doen kan. Al wat nu achter de stad aan helmen-infanterie ligt, maakt een omtrekkende beweging om de stad heen, ten einde zich met de uitvallende bataljons te vereenigen en de aanvallers dus niet alleen in het front, maar ook in de flanken te treffen.

Ik was een van de eersten, die van Maastricht uit in de richting Luik vertrok, toen de 42 c.M. kanonnen der Duitschers die vesting beschoten, het gedreun van die vuurmonden is, naar verluid, tot in noordelijk Limburg gehoord. In die dagen meenden we dat dit al wel het ergste zijn kon dat onze ooren te verduren kregen, maar stel daar eens tegenover het artillerieduel dat ik dezen avond hier voor Soissons te hooren kreeg. Dat zijn salvo's van kanonnen, waarvan er twintig en meer tegelijk vuren, welker gebulder in waarlijken zin niet van de lucht is, zoodat de klank zwelt tot een lang aangehouden donder die rommelend langs de boschranden jaagt en er door herhaald wordt in een eindeloos geëcho, onverbroken als het stadig geloei van een stormende zee. Ik zou wel eens den collega willen leeren kennen, die systematisch, kalm in rustige zinnen een veldslag "versloeg". Ik kàn het niet, ik ben er te veel gevoelsmensch voor wellicht, ben den emoties niet zoo de baas, dat ik met een potlood in de hand aantekeningen maken kan. Want het slaat over je heen als een orkaan. Het

Naspeuringen van Paul Theelen: Verslag van Frans van Erlevoordt

200 is nog ver af, niet eens te onderscheiden is bijvoorbeeld de artillerie van den vijand, je wordt enkel nog maar geëmotioneerd door hetgeen je hoort zonder te zien en toch gevoel je je zoo gespannen, zoo vreemd, zoo overweldigd, dat je van je lichaam gehoorzaamheid vergen moet om te observeeren. Soldaten hebben het me verteld: dat je versuft in een slag, je alleen maar mechanisch werkt, je gedachten stop gezet worden, omdat ze overbelast door de indrukken, niet bij machte zijn alles te aanvaarden in logische zifting. Ik neem het gaarne aan. Ik moet me zelf voorhouden dat ik hier ben, 205 dat ik het ben, dat ik hier zit voor de tent van een onderofficier en dat om me heen, 'n paar duizend meters maar van mij af, de kanonnen schot op schot hun moordend werk doen. Ieder poef beteekent zooveel menschen minder, elke losbarsting van het kruit completeert de aftreksom weer met zooveel. Een schot honderd man, tien: duizend, honderd: tienduizend vijanden weggeredeneerd. Zoo is deze oorlog, algebraïsch juist 210 wordt gecijferd, geslacht totdat het op is.

Karren vol gewonden trekken langs het tentkamp heen in de richting van Chauny, het bloed druipt van de wagens af, de witte noodverbanden zijn alle gekleurd, de gezichten der manschappen zijn verwrongen. Doch ze klagen niet, ze laten zich weghalen door De Roode-Kruis-helpers, die al kenners geworden zijn, met één oogopslag 215 de gewonden sorteeren: licht en zwaar.

Doodelijk alleen is een schot door het hoofd en in de hartstreek. Al wat verder aan "edele organen" geraakt wordt houdt het nog wel uit, een kogel door een longtop, een keelschot, een fractuur van de botten, het geldt allemaal voor lichte verwonding, slechts het lood in den buik ressorteert onder de zwaar beschadigden: dat wordt bijna 220 altijd infectie en aan een buikvliesontsteking succombeert de strijder, honderd tegen één! Den geheelen nacht door van Donderdag op Vrijdag is bij Soissons gestreden. De stad zelf was vrijwel verlaten, lag als een natuurlijke barricade tusschen de vijandelijke legers in en daarover heen was het voornamelijk de artillerie die aan 't woord was. Met een officier ben ik omstreeks drie uur dwars door het veld heen naar 225 de kanonnenstelling geweest. Deze was van uit het kamp onzichtbaar, lag in een lijn van zeker een uur gaans meesterlijk verscholen achter een boschfragment en het richten werd dan ook gecommandeerd van het front met behulp van een veldtelefoon, die op zijn beurt de instructies per draad ontving uit een ballon-captief, welke voor het bosch opgelaten was en de vijandelijke stelling te verkennen wist; door de vuurvlam 230 die telkens even zichtbaar werd als een kanon zijn lading weggedreund had, of ook uit den klank van het schot werd de positie van het vijandelijk geschut opgemaakt. Daar zijn de artillerie-officieren op getraind: ze zeggen op tot op honderd meters nauwkeurig waar het stuk staat, en dat alleen op de formatie van het schot-geluid, het timbre van den knal.

235 Zoo heel anders dan je fantasie je den oorlog voorgeteekend had, is dit alles! Je begrijpt hem niet, dien oorlog, zooals je ook dit gevecht om het enkele Soissons niet vatten kunt. Je ziet geen actie, d'r vordert niets, noch stormloop, noch een aftocht, ontwaar je. Het blijft de lange uren van den nacht gelijk aan de uren van den avond. Het dreunend kanonnenduel duurt voort en immer voort, dat is alles.

240 Alleen de bevelvoerende generaal, het middelpunt waar alle draden van het net samenkomen, weet den gang van zaken, kent den afloop, een uur, een half uur van te voren. En als het tegen vijf uur in den morgen dag begint te loopen, aan den einder de wolken van donker grauw verschiets in kleur tot lichtend grijs, de randen als bewit door nog onzichtbaren zonneglans, de dageraad gloort over deze oorden des 245 verderfs, komt een adjudant ons zeggen, dat het hoog tijd wordt, dat we met onze auto teruggaan, daar binnen een half uur, wellicht reeds eerder, de opmarsch der Engelsche infanterie te wachten is. En, schuchter voegt hij er aan toe, als zoekend naar een excuus, dat Soissons door de Duitschers zal worden ontruimd.

Toen ben ik weggegaan. Achter me lag Soissons, waar twee tegen één kampen om het 250 bezit. De stad, die geen stad meer is, nog slechts één reusachtige puinhoop, heeft geen waarde meer, haar bezit is imaginair, het is enkel een bezet punt. De bewoners spreken niet meer mee, ze hebben niets meer, zijn straatarm, geen steen van hun huis rust meer op den anderen, het is alles weg, platgeschoten, neergebrand, gesloopt, en uit de bouwvallen kronkelt nog maar een flauwe rook, het àllerläästte...

255 Toen ik twee uur later St. Quentin weer binnenreed, kwam me een officier, met wien ik daags te voren kennismaat had, tegemoet, de veldtelefoon had het nieuws al gebracht: de Engelschen hadden voor hun Fransche wapenbroeders Soissons hernomen. FRANS VAN ERLEVOORDT.

260 P.S. Voor wie mijn woord door het beeld verduidelijkt wenscht te zien, verwijs ik naar het heden uitkomende nummer van *Het Leven* waarin een gansche serie foto's dit artikel illustreert.